

базовыми принципами организации государственной власти в условиях демократического общества должны быть: принцип верховенства права (правового закона), принципы единства и разделения государственной власти, принцип целостного функционирования права и власти, принципы прерогатив и ограничений власти, принципы демократизма (народовластие) и гуманизма, принцип гласности и другие.

Ключевые слова: *принципы, органы государственной власти, организация, функционирование, демократическое общество, верховенство права, разделение власти, народовластие, гуманизм.*

PRINCIPLES OF ORGANIZATION AND FUNCTIONING OF PUBLIC AUTHORITIES IN DEMOCRATIC SOCIETY

Danilyan O. G.

Approaches to the ground of principles of organization and functioning of public authorities in the conditions of democratic society are examined in the article. Essence and maintenance of basic principles of organization and functioning of public authorities is analysed. The conclusion, is made that basic principles of organization of state authority must be in the conditions of democratic society: principle of rule of law (legal law), principles of unity and divisions of state authority, principle of the integral functioning right to power, principles of prerogatives and limitations of power, principles of democracy (people's power) and humanism, principle of publicity etc.

Keywords: *principles, public authorities, organization, functioning, democratic society, rule of law, division of power, people's power, humanism.*

УДК 340.12

С. В. Шефель, доктор філософських наук, професор

БУДДИСТСЬКА МЕНТАЛЬНІСТЬ ЯК СВІТОГЛЯДНА ОСНОВА ЕКОСОФІЇ ПРАВА

Осмислено місце буддистської ментальності як світоглядної основи екософії права. Визначено її докорінні риси як такого типу духовності людини, що налаштована на екофільну взаємодію з природним середовищем, збереження природного потенціалу буття.

Ключові слова: *буддизм, ментальність, право, екософія.*

Актуальність теми та аналіз її наукової розробки. *Жахливі події у східноазійському регіоні, пов'язані з поширенням лиха радіаційного забруднення у планетарному масштабі як наслідок некерованості людською спільнотою*

ситуацією в системах ядерної енергетики, що зазнала відчутного удару природної стихії, ще більше загострюють питання про життя невідкладних заходів щодо зміни парадигми мислення правлячої у більшості розвинених країн технократичної еліти з екофобної на екофільну з метою суворого дотримання вимог міжнародного права у царині екологічної безпеки людства. У нашій країні, перед спільнотою якої постає як нагальне питання – модернізація технологічного ресурсу її ядерної енергетики, наслідки японської трагедії є надзвичайно повчальними. Ця проблема є відлунням нашої вітчизняної чорнобильської трагедії, очевидці якої виявляються й на сьогодні доволі безпорадними через декларативність позиції владних інституцій в екологічній сфері. Представники органів влади лише останнім часом почали повертатися до розв’язання цих нагальних питань, адаптуючи у своїй діяльності слухні пропозиції фахівців з екологічного права [напр.: 1–6].

Визнання сучасною науковою думкою тупиковості технократичного формату цивілізаційного розвитку залишається досі недооціненим політичним і економічним менеджментом багатьох країн світу, хоча вже приблизно до півстоліття (з 60-х років ХХ ст.) екофільно налаштована частина дослідників вивела експравову проблематику на рівень міжнародного філософсько-правового дискурсу. Чільне місце тут посідають, зокрема, праці Р. Атфілда [7], Т. Бургарт [8], Г. Йонаса [9] та К.-М. Маєр-Абіха [10].

Відлунням зростаючого попиту на екологічну проблематику стало зародження широкого громадського руху з проблем охорони довкілля. Пожвавилася їх обговорення на міждержавному рівні, а головне – посилилося розгортання реального процесу вдосконалення їх законодавчого забезпечення у межах як Європейського Союзу, так і окремих країн [11, с. 500–518; 12].

За таких обставин та особливо з огляду на зміцнення курсу вищого керівництва країни щодо євроінтеграції постає як нагальне питання поглиблення подальшого наукового пошуку в цій царині, що виступатиме підґрунтям для утвердження екофільної стратегії постіндустріального розвитку України та відповідного його законодавчого забезпечення як умови адекватної викликам часу правозастосовної діяльності. Тому *метою* статті є спроба з’ясувати можливості ще недостатньо вивчених ресурсів того світоглядного коріння екоправового типу мислення, які б стали у нагоді для творців зазначеної стратегії. Власне, йдеться про філософське осягнення можливостей екофільної ментальності буддизму, яке, на нашу думку, сприятиме методологічному зміцненню концепції екософії права, виявляючи її роль у розумінні права як чинника творення екосоціальної гармонії [13].

Вагомий внесок у розуміння можливостей ментальності буддизму щодо їх використання у розробленні стратегії формування екофільної постіндустріальної цивілізації здійснили наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. передусім К. Ікеда [14], Б. Каллікот [15], З. Г. Лапіна [16], Чжоу Хун [16] та особливо К. Шилін [16; 17]. Їх науковий доробок уперше у світовій дослідницькій прак-

тиці опрацювала з позицій філо(еко)софсько-правової рефлексії В. Захарова [18]. Але ставити крапку на цьому ще зарано.

Аналіз проблеми. Традиційний буддизм, з нашої точки зору, виявляється феноменом духовної еволюції людства, що адекватно відзеркалює біосоціально-екогармонійну сутність жіночого типу світосприйняття. Основою цього ототожнення виступає універсальна якість світобудови, притаманна усім її суб'єктам, котра з позицій екоософії визначається як досягнута ступінь зрілості їх творчих потенцій, коли ці суб'єкти відчують себе жіночим початком життя, що очікує відтворення своїх генетичних функцій.

Визначаючи в аспекті такого потрактування характер і етапність еволюції людства, доходимо висновку про те, що вона має за своє продовження після повного завершення інволюційного декодування програми етногенезу на визначально-фундаментальному рівні, пов'язаному з оформленням так званого «дитячого» типу духовності, репрезентованому, зокрема, культурами язичництва, даосизму, синтоїзму, індуїзму [19, с. 59–93], формування протягом другої її висхідної напівфази – жіночого типу духовності з відповідним щодо нього соціокультурним виявом у формі жіночого типу творчої особистості [19, с. 94–120]. При цьому важливо акцентувати увагу на обставині, котру, як уявляється, ми знаходимо у підґрунті цього процесу – фундаментальній якості відтворення як функції, що іманентно притаманна всьому живому, котра задана універсально-природним початком. Власне цей універсальний «механізм» відтворення життя і є номенальним Актом породження природно-нового, що виявляє сутність жіночого початку в світобудові. Саме у цьому сенсі можна зрозуміти й виникнення феномену буддизму як форми духовності, що розкриває на соціокультурному зрізі людської еволюції значення і необхідність сердечно-материнсько-жіночої орієнтації світового соціуму як константу його процесу.

І якщо духовності язичництва, так само як і даосизму, синтоїзму, індуїзму, притаманний визначально дитячий тип творчої особистості, що відтворює себе у межах самотворення Природи за її вирішальної і керівної ролі, людина як «дитина Природи» і сама Природа, що асоціюється з кожною людською матінкою і творцем усіх людських матерів та взагалі усього живого, вже створили генетично цілісний модуль життя, що неперервно відтворює людський рід, то з виникненням жіночого типу духовності як закономірного результату попереднього етапу природного самотворення і відповідно еволюції людства екологічно чистий, природний жіночий початок життя набуває ще більш виразного самочинного характеру в самоусвідомленні себе людством. У цьому сенсі завершується перехід від одного рівня фундаментальності самопізнання, духовності людства – визначально дитячого типу до другого її рівня, який ми визначаємо умовно як «жіночий» тип духовності, світосприйняття. Він, як і перший тип духовності, виступає природним підґрунтям еволюції людства і відповідно невід'ємним складником обґрунтування прогнозу (моделі) формування-розвитку екоправової особистості.

Таким чином, жіночий тип творчої особистості, що фундаментально визначений духовністю буддизму та історично відомими варіантами наслідків його екогармонійного синтезу з іншими типами духовності, притаманними іншим соціокультурним типам, виявляється основою самовдосконалення особистості будь-якого типу, зумовлюючим наповнення людини такими універсальними якостями, як екологічність та гуманізм. Без них важко уявити саму можливість включення особистості у процес духовно-творчого самооновлення та екоправового розвитку.

Так усвідомлена сутність духовності буддизму відкриває шлях до розуміння того, що жіноча душа може існувати ніби й поза жіночою особистістю, будучи «втіленою» й у іншій істоті: в матері, дитині, коханій людині... в Природі у цілому. Для жінки, у тому числі і як творчої особистості, таке «буття поза собою» в іншому, навіть якісно іншому суб'єкті, – нормальний стан. Але таким станом обумовлені також сутнісні якості творчості взагалі, бо будь-що створити, не «віддаючись» творимому, не вкладаючи в нього свою душу, за своєю сутністю, неможливо. У цьому сенсі буддизм і виявляє себе як ментальна умова екофільної правотворчості.

С цих позицій буддизм як інваріант жіночого типу духовності виявляє себе як особливе ментальне зняття утвердження і продовження людського «Я» Природи, структурно адекватне самому життю. Це дозволяє жінці як репрезентанту особливого творчого типу особистості (це зауваження пов'язано з розумінням того факту, що він далеко не завжди є притаманним будь-якій жінці) та, власне, й окремим індивідуумам, наділеним її якостями чи засвоївшим ці якості (тобто не тільки жінкам), а передусім людям, що сповідують буддизм, визначати сутність своєї поведінки акцентом на відтворення життя, у тому числі й насамперед у формі екогармонійного соціуму. Природно, що до цього скоріше схильна жінка, ніж чоловік, бо вона є тим типом творчої особистості, яка поєднує у своєму особистісному «Я» – життя, «Я» – дитина, «Я» – жінка і навіть чоловіче «Я», але за умови зняття егообмежень останнього, тобто претензій на винятковість у формі зверхності (а не на унікальність як статевікову якість). У цьому сенсі це нове «Я» творчої особистості є результатом гармонійного синтезу кращих якостей усіх зазначених типів «Я», і як наслідок цього у свою чергу «несе у собі піднесення загального творчо-особистісного початку всіх інших творчо-особистісних потенцій» [17, с. 5]. Тому жіночий тип світосприйняття треба вважати не стільки унікальною властивістю самої жінки (до того ж, на жаль, не будь-якої), скільки універсальною творчою потенцією. Набуваючи у формі переосмислення під свою особисту специфіку ментальність буддизму, кожна людина в принципі може осягнути цілющий шлях (право) творчої самореалізації та екогармонійного самовдосконалення.

Буддизм виявляє себе як важливий психосоціальний інструмент розвитку людини. Його духовність забезпечує фундаментальну регулятивну функцію вмотивування людини до екотворчості, зокрема й у формі екоправової твор-

чості. Буддизм – це не тільки соціокультурна форма одухотворіння людини, в ньому знаходимо й засади нового типу екоміжособистісних відносин – правових відносин гармонійного взаємоутвердження, співтворчості різних типів творчих особистостей, що виступають рівноправними учасниками екоправового дискурсу. Без нього у принципі є неможливим багатовимірний процес екогармонійного синтезу всіх форм духовності народів світу, в ході якого «знімаються» притаманні їм самообмеження. У цьому сенсі очевидно, що буддизм як соціокультурна форма особливого – жіночого типу світорозуміння, котра має властивість творчого соціомагнетизму, що сприяє долученню у процес співтворчості на основі толерантного діалогу суб'єктів права, які є репрезентантами різних статевовікових груп, тобто всіх типів творчих особистостей, забезпечує на основі цього екогармонійного синтезу умови і для породження полівимірної, екоцілісної особистості, зокрема екоправової особистості, і для реалізації нею своєї життєвої місії – не тільки до відтворення людського роду, а й до творення соціуму, який культивує правотворчість як значущий вимір творчості життя.

В осмисленні сутності і потенціалу ментальності буддизму маємо збагнути, що носіям цього інваріанту жіночого типу творчої особистості, з одного боку, неприйнятний примат насильства, а з другого – притаманні такі якості, як екологічність і гуманізм. У контексті творення моделі багатовимірної, екоцілісної особистості ці якості є вкрай необхідними, такими, що визначають його засади, але ще самі по собі є недостатніми. Формування подібного типу особистості, безперечно, пов'язано з набуттям особистістю буддистського типу ментальності такої важливої властивості, визначально їй не притаманної, як соціальна активність.

Тому слід зазначити, що жіночий тип світорозуміння, який найбільш адекватно визначає сутність культури багатьох народів Сходу, але особливо – синоцентричної соціокультурної традиції, репрезентує екоософське осмислення співвіднесення жіночого і чоловічого початків біосоціального буття. В синоцентричній традиції вони виступають як дві сторони екоцілісної, гармонійної опозиції «їнь-ян». Саме цією традицією ці початки співвідносяться у визначально природному екогармонійному (суб'єкт-суб'єктному) спілкуванні творчо формуючих сил за акценту на пріоритеті жіночого творчого початку. У цьому, втім, міститься й екообмеження цієї форми взаємин творчих сил, бо їх гармонії бракує рівноваги, необхідної для взаємопосилення їх потенціалу в ім'я усталення динамічного саморозвитку соціуму, що їх поєднує. Подолати це самообмеження у соціумі, що тримається принципів жіночої логіки творчості життя, як доводить досвід Китаю і Японії, можливо, якщо вийти за межі традиційної для нього опозиції творчих початків через встановлення рівновісної екогармонії між ними. І тоді вже з цього рівня саморозвитку легше виводити соціум на рівень багатовимірного екосинтезу всіх історичних типів творчих потенціалів, тобто у тому числі за допомогою взаємозбагачу-

ючої участі у ньому носіїв дитячого і соборно-синтезуючого (притаманного євразійським народам) типів світорозуміння, аби кожний з них підносився до нової якості життя, трансформуючись у багатовимірньо-екоцілісні правові особистості.

Таким чином, сама по собі жіноча особистість буддистського типу на відміну від інших соціокультурних типів особистості особливо згармонізована з життям Природи взагалі, а тому і з їх спільним творінням – власним соціумом. Утім, розвиваючись тільки на власних засадах, вона виявляється ще незавершеним ідеалом особистості. Вона не є межею самовдосконалення. У сучасному світі, який характеризується суперечливою динамікою глобалізаційної інтеграції, вона уразлива, на жаль, обставинами всезагального неугармонізованого типу міжособистісних відносин як суб'єкт-об'єктних стосунків між репрезентантами різних статевих-вікових і соціокультурних типів. Особливо це відчутно відносно носіїв екофобно-чоловічого типу ментальності, які розглядають не тільки жінку і не тільки репрезентантів інших соціокультурних типів, а й у цілому всю Природу з точки зору своєї раціо-парадигми перебільшеного споживання.

Висновки. Відвернення катастрофічної для людства перспективи закріплення панування раціо-екофобного чоловічого типу особистості полягає у позбавленні репрезентантів усіх статевих-вікових і соціокультурних типів притаманних їм обмежень на основі включення їх у взаємозбагачуючий, екогармонізуючий синтез. При цьому, здається, що роль духовного стрижня і однієї з провідних засад цього процесу, безумовно, повинна належати еволюціонуючому буддизму. Можливо, тільки у такому контексті йому судилося здійснити якісний стрибок у своєму розвитку, поширюючи і звужуючи (у різних відношеннях) сферу своєї дії, підіймаючи себе і жіночо-творчу частину людства на якісно новий рівень. Це передусім обумовлюється тим, що не тільки у зміст, а й у структуру знання має внести концептуальне обґрунтування заборони насильства над людиною і Природою в цілому. При цьому новою якістю, що народжується в процесі екоософського доосмислення буддизму, мусить стати прирощування його носіями, тобто репрезентантами жіночого творчого типу особистості, конструктивно-творчої екоправової активності. У цьому й полягає сенс трансформації репрезентантів такого типу у багатовимірні, екоцілісні особистості, здатні не тільки до звичного біовідтворення людського роду, а й до розбудови екогармонійно-правового соціуму, що культивує правотворчість життя.

Буддизм, звісно, доповнив надзвичайне чадолюбство як властивість соціокультурної традиції багатьох народів Сходу жіночим, материнським початком, і це створило міцне підґрунтя для осмислення перспектив розвитку жіночої творчої особистості. У цьому сенсі пошук шляхів розв'язання даної проблеми, напевне, слід вести у прогностичному контексті, тобто у підвищені межі конструктивно-творчої екоправової активності представників

даного соціокультурного типу. Це потребує органічного поєднання чадофільного (яскравим репрезентантом якого є, зокрема, синтоїзм) і жіночо-материнського, чи буддистського, початків з гуманізованим раціо-потенціалом чоловічої творчої особистості, що й надасть ще більшої усталеності традиційній східній культурі. Здійснення такого екосинтезу різних типів етносоціокультури на Сході полегшується історичним досвідом Китаю (який репрезентує більш ніж двотисячелітню інтеграцію носіїв ментальності даосизму, буддизму та конфуціанства) та Японії (де взаємопроникнення синтоїзму і буддизму дало нову якість духовної сфери японського соціуму). Це лише підтверджує наявність реальних передумов для його творчого використання у сучасних умовах світового глобалізаційного процесу з огляду на той факт, що всі типи етносоціокультури Сходу схильні до активного і толерантного сприйняття (і навіть запозичення) кращого з потенціалу світової культури, але у формі зовнішніх виявів – без зміни структури культури, психологічного складу самої творчої особистості Сходу.

Вважаємо, що через специфіку структури свого духовно-творчого потенціалу, зокрема особливої властивості біосоціального магнетизму, притаманного в першу чергу материнськи-жіночому початку, носіям буддистськи-жіночого типу світорозуміння легше, ніж репрезентантам інших типів творчих особистостей, інкорпорувати у процес екогармонійного синтезу з ними з метою само-взаєморозвитку і їх, і самих себе – вже у багатовимірні, екоцілісні особистості. Таким чином, очевидно, що ментальність буддизму, яка найбільш адекватно виявляє сутність світорозуміння жіночої творчої особистості Сходу, є найгрунтовнішою основою екоософії права, яка, маючи за предметну сферу дослідження граничних, світоглядних підстав екологічного права, може виконати інтеграційну роль у формуванні і розвитку цілісної багатовимірної особистості, що характеризується одночасно і як екоправова особистість, здатна розбудувати соціум, котрий культивує творчість життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Герасименко Я. О. Конституційно-правове регулювання охорони довкілля в Україні / Я. О. Герасименко // Проблеми законності : респ. міжвідом. наук. зб. / Відп. ред. В. Я. Тацій. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2008. – Вип. 93. – С. 89–93.
2. Гетьман А. П. Проблеми реформування екологічного законодавства: до питання про створення Екологічного кодексу України / А. П. Гетьман // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2006. – № 3 (46). – С. 172–181.
3. Екосередовище і сучасність. Екологічне законодавство України та його гармонізація з європейським правовим полем : монографія : у 9 т. / С. І. Дорогунцов, М. А. Хвесик, Л. М. Горбач, П. П. Пастушенко. – К. : Кондор, 2007. – Т. 7. – 611 с.
4. Про схвалення Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року: розпорядження КМУ від 17.10.2007 р. № 880-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ligazakon.ua/!_doc2.nfs/lincl.KR070880.html.

5. Стратегія національної екологічної політики України на період до 2020 року (проект) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ligazakon.ua/!_doc2.nfs/lincl/ua/JF5FX001.html.
6. Цілі розвитку Тисячоліття 2010, Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.undp.org.ua/files/ua_52412MDGS_UKRAINE2010.pdf.
7. Атфилд Р. Етика екологічної відповідальності (глави из книги) / Р. Атфилд : пер. Л. И. Василенко и В. Я. Козлов // Глобальные проблемы и общечеловеческие ценности : антология : пер. с англ. и франц. ; сост. Л. И. Василенко и В. Е. Ермолаева; вводн. ст. Ю. А. Шрейдер. – М. : Прогресс, 1990. – 203–257.
8. Бургарт Т. І. Сутність та об'єктивна необхідність екософії права / Т. І. Бургарт // Вісн. Нац. юрид. академії України імені Ярослава Мудрого : зб. наук. праць; ред. кол. : А. П. Гетьман та ін. – Х. : Право, 2009. – Вип. 1. – С. 72–81. – (Серія : Філософія, філософія права, політологія, соціологія).
9. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для техногенної цивілізації / Г. Йонас : пер. з нім. – К. : Лібра, 2001. – 400 с.
10. Маєр-Абіх К. М. Повстання на захист природи. Від доквілля до спільноствіту / К. М. Маєр-Абіх: пер. з нім. А. Єрмоленко. – К. : Лібра, 2004. – 196 с.
11. Дайнен Д. Дедалі міцніший союз. Курс європейської інтеграції / Д. Дайнен : пер. з англ. – К. : К. І. С., 2006. – 696 с.
12. Лозо В. И. Правовые основы экологической стратегии Европейского Союза (концепция, программное обеспечение, систематизация и комментарий действующего законодательства ЕС) : монография. – Х. : Право, 2008. – 368 с.
13. Шефель С. В. Екософія права / С. В. Шефель // Наук. зап. Харк. ун-ту Повітр. Сил. – Х. : ХУПС, 2008. – Вип. 1 (30). – С. 18–24. – (Соціальна філософія, психологія).
14. Ікэда К. Экологическая проблематика в контексте буддизма / К. Ікэда // Глобальные проблемы и общечеловеческие ценности : антология : пер. с англ. и франц. ; сост. Л. И. Василенко и В. Е. Ермолаева; вводн. ст. Ю. А. Шрейдер. – М. : Прогресс, 1990. – С. 289–307.
15. Калликотт Б. Азиатская традиция и перспективы экологической этики: пропедевтика / Б. Калликотт // Глобальные проблемы и общечеловеческие ценности : антология : пер. с англ. и франц., сост. Л. И. Василенко и В. Е. Ермолаева; вводн. ст. Ю. А. Шрейдер. – М. : Прогресс, 1990. – С. 308–327.
16. Лапина З. Г. Экологическое воспитание – творческая индивидуальность будущего / З. Г. Лапина, Чжоу Хун, К. И. Шилин. – М. : ГУП изд-во «Нефть и газ» РГУ нефти и газа им. И. М. Губкина, 2002. – 256 с. – (Энциклопедия Живого знания; т. 6).
17. Шилин К. И. Буддизм – глобальная эософия будущего : краткая энциклопедия в 3 т. / К. И. Шилин. – М. : Очаг, 1998.
18. Захарова В. О. Значення екофілних традицій народів Сходу для моделювання системи екоправового виховання в сучасній Україні / В. О. Захарова // Вісн. Нац. юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого : зб. наук. праць; ред. кол. : А. П. Гетьман та ін. – Х. : Право, 2010. – Вип. 4. – С. 75–80. – (Серія : Філософія, філософія права, політологія, соціологія).
19. Шефель С. В. Личность постиндустриальной эпохи как феномен социокультурного синтеза (социально-философское исследование) : монография / С. В. Шефель. – М. : Соц.-гуманит. знания, 2002. – 280 с.

БУДДИСТСКАЯ МЕНТАЛЬНОСТЬ КАК МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКАЯ ОСНОВА ЭКОСОФИИ ПРАВА

Шефель С. В.

Осмыслено место буддистской ментальности как мировоззренческой основы экософии права. Определены ее коренные черты как такого типа духовности человека, который сориентирован на экофильное взаимодействие с природной средой, сохранение природного потенциала жизни.

Ключевые слова: буддизм, ментальность, право, экософия.

THE BUDDHISTIC MENTALITY AS AN IDEOLOGICAL BASIS OF THE ECOSOPHY OF LAW

Shefel S. V.

In this article deals with analysis of buddhistic mentality's place as an ideological basis of the ecosophy of law defines its main characteristics as the type of human spirituality, which is oriented to the ecophilly relationships with environment, to maintenance of the natural potential of life.

Keywords: buddhism, mentality, law, ecosophy.

УДК 340.12

В. А. Трофименко, кандидат юридичних наук, доцент

СУЧАСНА РЕЛІГІЙНО-ПРАВОВА ФІЛОСОФІЯ ЯК АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ТА ЦІННІСНИЙ БАЗИС ПРАВА

Розглянуто основні напрями розуміння природного і позитивного права представниками релігійної філософії права. На основі аналізу здійснено спробу показати, що, незважаючи на божже підґрунтя, релігійна філософія права сповідує ті ж самі цінності, що і світська правова наука (права людини тощо).

Ключові слова: релігійна філософія права, людина, антропологія права, релігійна антропологія, права людини, природне право, позитивне право, закон Божий.

Актуальність проблеми. Релігія в Україні завжди відігравала недвозначну роль – її значення для українського народу є дуже важливим. Набожність наших громадян має історичний характер – вона йде з давніх давен. Новий виток визнання християнських цінностей розпочався з моменту проголошен-